

Az SzDP az ellenforradalmi parlamentben

Serfőző Lajos könyve

A szocializmus teljes felépítésén dolgozó népünk és munkásosztályunk számára egyáltalán nem közömbös, hogy történelemünk a múlt küzdelmeit, pozitívumait és negatívumait egyaránt, a lehető legrészletesebben, a valóságnak megfelelően feltárják és közzétesik. Nem kivétel ez alól a magyar történelem egyik legsötétebb, negyedszázadig tartó korszaka sem. A Horthy-fasizmus történetének feldolgozása az utóbbi években örvendetesen meggyorsult. A magyar munkásmozgalomnak a Tanácsköztársaság leverését követő nehéz küzdelmeiről az elmúlt hetekben két jelentős munka jelent meg: A magyar forradalmi munkásmozgalom történetének 2. kötete és A Magyarországi Szociáldemokrata Párt a parlamentben, 1922—1926. Az utóbbi munka szerzője Serfőző Lajos, a József Attila Tudományegyetem docense.

Az ellenforradalmi rendszer lényegének és a forradalmi munkásmozgalom akkori objektív állapotának megismerése szempontjából rendkívül fontos időszak volt 1922—1926. Ebben a szakaszban stabilizálódott a Horthy-fasizmus, ért véget Európa-szerte a forradalmi fellendülés, szerveződött újjá a magyar kommunista mozgalom, és nem utolsósorban: ekkor jutott parlamenti képviselőhöz az SzDP. Ami nem sikerült az SzDP-nek 1890 és 1917 közötti években, vagy akár 1920-ban, az sikerült 1922-ben. Ennek a sikernek a bel- és külpolitikai okaira, összefüggéseire mutat rá Serfőző Lajos monográfiájának első oldalain.

A már korábban többször elemzett, rosszemlékű Bethlen—Peyer paktum szerepének vizsgálatával indítja a szerző a téma tárgyalását. Nagy érdeme a munkának, hogy ebben a viszonylag ismert kérdésben is tud újat mondani. Kimutatja, hogy még a jobboldali szociáldemokrata vezetők között sem volt egyetértés a paktumot illetően. A kommunisták pedig ezt a nyilvánvaló árulást tükröző paktumot a jobboldali vezetők leleplezésére használták fel. Összekapcsolva ezt azzal, hogy a paktumot elítélők és a centristák felé együttműködési javaslatot tettek a polgári demokratikus célkitűzések megvalósítása érdekében.

Nem volt egyetértés az SzDP vezetésén belül abban a fontos kérdésben sem, hogy a párt részt vegyen-e a parlamenti választásokon, éljen-e azzal a lehetőséggel, hogy képviselőket juttasson az ellenforradalmi rendszer parlamentjébe. A 150 tagú pártválasztmány csak 11 órási vita után döntött a részvétel mellett. A helyes döntés indítékait sokoldalúan elemzi és bírálja a szerző. Különösen tanulságos az SzDP választási programjának vizsgálata. Ez a program azt mutatta, hogy a jobboldali szociáldemokrata vezetők azonossági jelet tettek a klasszikus polgári demokráciának megfelelő parlamentarizmus és a Horthy-fasizmus parlamenti rendszere közé. Túlzott reményeket tápláltak az árnyék-parlamenttel kapcsolatban. A választások kimenetele (az SzDP az összes szavazatok több mint 15 százalékát, Budapesten közel 40 százalékát megszerezte) nemcsak azt mutatta, hogy feltétlenül helyes volt a részvétel, de azt is, hogy „a munkásság, a dolgozó tömegek két éven át mesterségesen elfojtott politikai tettvágya most, a választási rendelet által biztosított szűk részen át, felszínre tört és hatalmas arányú érdeklődésé, aktivitássá nőtt”.

A monopolhelyzetben levő SzDP parlamentbe való bekerülése rendkívül jelentős volt — ha korlátozott mértékben is, de fontos harci fórumhoz, lehetőséghez jutott a munkásosztály, a dolgozó tömegek legális pártja —, de abból eredően, hogy a párt vezetése a jobboldaliak irányítása alatt állt, azzal a negatívummal járt, hogy minden más munkát a parlamenti harcnak rendelték alá. A KMP is felismerte a megnövekedett lehetőséget, és helyesen arra törekedett, hogy az SzDP-ben meglevő ellenzékkel összefogva rászorítsák a parlamenti frakciót a munkásérdekek képviselőjére. Természetesen a jobboldali vezetők közül álló SzDP parlamenti frakció csak nagyon következtetlően képviselte a tömegek érdekeit. A parlamenti frakció tevékenységével való elégedetlenséget jelezte a párt 1922 decemberében tartott kongresszusa is, ahol a 250 küldött közül 58-an az ellenzék által beterjesztett új vezetőségi listára szavaztak. Tény azonban, hogy az SzDP vezetése és a parlamenti frakció minden jobboldalisága és megalkuvása ellenére is a legbaloldaliabb, a legharcosabb parlamenti ellenfele volt a Horthy-fasizmusnak. Serfőző Lajos könyvének éppen az az egyik nagy érdeme, hogy ezt nagy tényanyagra támaszkodva bizonyítja, árnyaltan és ennek megfelelően objektívan ábrázolja a nagyon ellentmondásos SzDP-t.

A könyv az 1926-os választásokig követi nyomon az SzDP parlamenti tevékenységét. Az 1926-os választásokon 1922-höz képest nagymennyiségű szavazatot veszített — tíz képviselővel kevesebb került a parlamentbe — az SzDP. Ennek okaira, és olyan fontos kérdésekre is, mint a jobboldali vezetők tartós befolyásának okai, a nem egészen sikeres parlamenti szereplés elfogadtatása a párt tagjaival stb. szintén választ kapunk.

Végül külön is megemlítjük a szerző választékos, színes, a nehéz kérdéseket is könnyen érthetővé tevő stílusát, ami növeli a könyv értékét.

Serfőző Lajos műve feltétlenül jelentős hozzájárulás ahhoz, hogy realisan ítéljük meg a korábban, főleg 1956 előtt sommásan és alapvetően csak negatívum értékelte Szociáldemokrata Pártot. Egyben segítséget nyújt ahhoz is, hogy fontos ismereteket nyerjünk a magyar munkásmozgalom 1922—1926 közötti harcáról. Propagandistáink is minden bizonnyal eredményesen felhasználhatják munkájukban ezt a könyvet. (Megjelent az Akadémiai Kiadó gondozásában.)

RACZ JANOS



Vinkler László

Műterem

ÚJ VERSEK

G. Szabó László

Kodály ravatala

Kikelt a vetés

A percért
a perc tizedéért
a másodpercekért
amíg szemükbe ivódhat a kép
múló virágok hemázolt lomlók
szalagosan meredő tornya alatt
korhadni-gyalult deszkák rétege mögött
a foszlani-szani posztó redőtől fedve
a bomlani-indult megfáradt
[sejt-szöveten túl]

a mulhatatlan
a sohasem-parladó

ami ott csattog szolmizáló
kisiskolások repdeső kedvében
[mikrobarázdák]

pórusaiban szerte az éneklő
nép szívében egy jobbra törő
világ emlékezetében —

jönnek
a percért
a perc tizedéért
a másodpercekért
amíg eléjük villanhat a kép
jönnek

vonulnak
ezrek
tízezrek
karokon szatyor de az se baj
ha bezár a közért
ha lekésik a filmet a randevút
topognak türelmesen
nem tolong senkisé
pedig még órákat állhat
a percért

a perc tizedéért
hogy lássa —
most semmi se fontos
csak ez

s a késő délutáni fényben
a Duna habjaiból
Tedeumot zengenek
Budavár tornyai

kora tavaszban
telt kalászkok tengere ring
vonul a sokaság
e sokaság ma lélek
s lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat
tízezrek jöttek el
felidézni mi bennük
mulhatatlan

Beért a vetés

Ténagy Sándor

Utazás

Köd árbocai: fák,
mibe dőltek, hová suhantak?

Hová viszel, gyorsvonat-idő?
Mit akarsz elhagyni és utolérni?
Váltak csuklások, mellkas döccenése:
milyen megállóhely érkezését jelzték?

Mennydörgő mozdony, csak szaladj,
Távolság kendője, integess.

Egyszer majd, mint üdvözlőlapot,
földobjuk emlékeinket —
Elöl: magány, háttérben: szerelem.
„Üdvözlét a messzi távolból.”

Csak a cím hiányzik. És az aláírás.

Nikotinéhség

Ejféltájbán észrevettem, hogy elfogyott a pipadohányom. Atkutattam az íróasztalom fiókját, beletúrtam néhány régi dohánytasakba, de még egy pipára valót sem tudtam össze-szedni. Mitévő legyek? Olvastam valahol, hogy egyes őserdei indián törzsek kukoricalevelet szívnak dohány helyett. De honnan vegyek késő éjszaka kukoricalevet? Most már bántam, hogy annak idején, mikor erősen propagálták, nem ültettem négyzetes kukoricát. Milyen jól jönne most!

De legalább egy cigarettám lenne! Egyetlenegy. Atvizgáltam minden öltönyömet, zakómat, de hiába. Sehol semmi, és még milyen hosszú az éjszaka! Visszaültem az asztalomhoz és elkecseregettem tovább írtam, de a humoros elbeszélésem hősei — mint ha csak bosszantani akartak volna — állandóan dohányoztak és fújták a füstöt az orrom alá.

Honnan vegyek egy cigi? Csöngések be a szomszéd lakásba, hogy: „Jo éjszakát, szomszéd! Nincs véletlenül egy cigarettája?”

Aztán eszembe jutott, hogy a második emeleten lakik egy mérnök, aki pipázik. Mi lenne, ha bemázolnám az arcomat különböző színű festékekkel, és a hónom alatt egy húsveig bárdal beállítanék hozzá:

„Üdv, törzsfőnök! Azért jöttem, hogy assuk el a csatabárdot, és szívjunk el egy békepípát! Vagy legalább adjon egy 'kis pipadohányt.'"

Ez sem jó ötlet. Lchet, hogy a pasasnak nincs humorérzéke, és nem kedveli az indián történeteket.

Rettenetes éhség gyötört, nikotinéhség. Úgy éreztem, ha egy órán belül nem szerzek egy cigarettát, vagy egy kis dohányt, nikotinéhahalok.

Nem volt más hátra, éjnek éjad-ján fel kellett öltöznöm és ki kellett mennem az éjszakába. Ezen az istenverte környéken azonban még egy vacak vendéglő sincs nyitva. Mindegy. Elindultam. Futva. Aztán lelassítottam a lépteimet és arra gondoltam: lemondok a dohányzásról, a pipáról és a cigarettáról is. Igen, itt a soha vissza nem térő alkalom. Az órára néztem, hogy megjegyezsem ezt a történelmi időpontot. Hajnali háromnegyed egy.

S akkor feltűnt előttem a kis köpcös férfi. Körülbelül húsz méterrel ment előttem, kacszó léptekkel, jókedvűen fűtyörészve. Megpillantottam és máris tudtam, hogyan fogok cigarettát szerezni. Megközelítettem és a fülebe sügtam:

— Ne nézzon hátra!
A kis köpcös rémulten nézett rám:

A. Agyejavili

Protekció

Gija csüggedten csukta össze Az elméleti mechanizmus című tankönyvet. „Úristen! — gondolta —, hát meg lehet ennyi mindent tanulni?! Ki kellene találni valamit...”

— Apa — fordult az édesapjához, — nem ismered te véletlenül Gabunyijt?

— Salva Ivanovicst?

— Azt a professzort.

— Hát Salva professzor?

— derült fel az apa arca, — En eddig mindössze annyit tudtam róla, hogy csak a hozzá beosztott pincérek tudja egreciroztatni, s más tudományhoz nem ért.

Gija feltárcsázott egy számot, megérdeklődte az elméleti mechanizmus professzorának nevét.

— Georgijnak hívják. Georgij Gabunyin — mondta aztán az apjának. — Ismered?...

— Georgij?... Nem ismerem. Salva Ivanovicst ismerem, de Georgijt nem... De hát miért kérdezte? Talán ő fog vizsgáztatni?

— I-i-igen... — sóhajtotta keservesen Gija.

Másnap felkeresték Salva Ivanovicst, s eléje tarták a tényeket. Mire az elővett egy cédulát, s a következőket körmölte rá: „Nyikoloz, hallgasd meg ezt a két embert. A rokonaim”.

Nyikoloz Gabunyij meghallgatta őket, s ő is írt egy cédulát: „Vano, hallgasd meg ezt a rokon-gyereket!”

Vano csupa fül volt, s már írta is a cetlit: „Kedves Georgij! Hallgasd meg ezt a fiút, Rokonom”.

Georgij — a professzor — valóban meghallgatta Giját, s ő is írt — a fiú indexébe — egy hatalmas egyest.

Fordította:
Krecsmáry László

Buberi Magda

MIÉRT?

Merengve járok, céltalan,
gondolatomban benne van
a képe. Miért van ez?

Ha alszom, róla álmodom,
beszélek vele, s fáj nagyon
a szívem. Miért van ez?

Valami itt benn elszorul,
kalimpál a szívem vadul,
ha itt van. Miért van ez?

— Mi... miért... mi történt?!
— Egy szakállas órult követ minket... Oriási kés van a kezében!...
— Szentisten!
— Most már ketten vagyunk. Nem történhet semmi baj, de ne nézzon hátra! Elmegyünk a következő utcasarokig, aztán balra befordulunk. Hallja a lépteit?

— Nem hallok semmit.

— Ne nézzon hátra! Azt hiszem, megállt. Csak semmi pánik! A következő saroknál, balra bel!

— Szólni kéne egy rendőrnek...
— Hol van ilyenkor rendőr?

Midőn elértük a sarkot villámgyorsan befordultunk és a falhoz tapadva, riadtan hallgatoztunk.

— Követ minket? — kérdezte vacogva a kis köpcös. — En nem hallok semmit...

— Pszt! Maradjon csendben!

Hosszú ideig mozdulatlanul fűllettünk, aztán suttogva azt mondtam: — Nagy, fekete szakállá van és egy fél méteres konyhakést szorongat a mancsában...

— Pokoli helyzet...

— Ne vesziúsk el a fejünket! — bátorítottam a társamat. — Gyűjtünk rá és gondolkozzunk. Talán eszünkbe jut, hogyan lehetne lerázni az üldözőnket...

Elővette a cigarettáját és remegő kézzel felem nyújtotta.

Végre! Mohón kivettem egy cigi, rágyújtottam és elégedetten nagyot slukkoltam belőle.

A kis köpcös a falhoz tapadva, feszült figyelemmel hallgatozott...

MIKES GYÖRGY